

Motion till riksdagen 2022/23:746

av **Nicklas Attefjord m.fl. (MP)**

Yttre portar för att skydda Göteborg mot översvämningar och höjda havsnivåer

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om finansieringsfrågan och genomförande av framtida portar i Göta älvs mynning och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Vi befinner oss mitt i en klimatkris. Isar smälter och havet stiger. Skördar slår fel och skogar brinner. Det blir allt tydligare att vi måste agera.

IPCC:s rapport från augusti 2022 bekräftar, uppdaterar och förstärker många av de slutsatser som redan finns i det omfattande kunskapsläget om klimatförändringen. Hela klimatsystemet påverkas. Atmosfärens växthusgashalter och den globala medeltemperaturen fortsätter att öka, isar tinas upp och havsnivån stiger. Avsmältningen av istäcken har ökat. Den globala uppvärmningen uppgår nu till drygt en grad (1,09 grader, avser 2011–2020, jämfört med 1850–1900). Havsnivån har stigit 20 cm sedan 1901.

Klimatförändringen har ökat förekomsten av värmeextremer och gjort dem intensivare jorden runt såväl på land som i haven. Skyfallen har också ökat i många regioner och beror i alla fall delvis på klimatförändringen. En del av de senaste årens kraftigaste värmeextremer hade varit extremt osannolika utan klimatets pågående uppvärmning.

Alla regioner i världen påverkas av klimatförändringen. Varje ökning i uppvärmningen ökar extremer och andra händelser med effekter på samhällen och ekosystem (bland annat värmeböljor, skyfall, torka, permafrost och ”fire weather” – väderförhållanden som gynnar skogsbränder). Förändringar blir märkbart större vid 2 grader än 1,5 grader, och de ökar ytterligare bortom 2 grader. Extremhändelser utan motsvarighet under tiden med instrumentella mätningar (dvs. från slutet av 1800-talet och senare) blir vanligare.

Klimatförändringarna innebär även en fara för Göteborg och Västsverige. Därför behöver Göteborg skyddas mot översvämningar och höjda havsnivåer. Enligt rapporten från MSB och SGI¹ bedöms området Västkusten–Göta älvdalen ha den mest allvarliga riskbilden med komplexa utmaningar avseende både kust- och vattendragsöversvämning samt förutsättningar för skred. Riskområdet är ytmässigt omfattande med ett högt invånarantal och höga värden i samhällsviktiga funktioner, inte minst Nordens största hamn. För att riskerna ska kunna förebyggas krävs omfattande samarbete över flera administrativa gränser och mellan många sektorer. Riskerna är påtagliga redan idag och kommer att öka med klimatförändringarna. Förebyggande åtgärder är högst angelägna att vidta redan idag.

Området Västkusten–Göta älvdalen har identifierats som ett riskområde med anledning av förutsättningarna för skred, översvämning från vattendrag och kustöversvämning (stigande havsnivå) som kan ge konsekvenser för många verksamheter och samhällsviktiga funktioner. Särskilt i området runt Göteborg finns omfattande ekonomisk verksamhet, höga kultur- och naturvärden och miljöfarliga verksamheter som tillsammans med en tät befolkning gör att området identifierats som ett riskområde. En påtaglig utmaning för området är förutsättningarna för skred som kommer att öka i framtiden. Kopplade till skredriskerna finns också översvämningensrisker särskilt runt Väneren och utmed Göta älv men även utmed andra vattendrag samt i kustområdet. Göteborg har även identifierats ha betydande översvämningensrisk i arbetet enligt förordningen (2009:956) om översvämningensrisker på grund av översvämningensriskerna utmed vattendrag och kusten.

Antalet insatser av räddningstjänsten och skador rapporterade till försäkringsbolag vid inträffade översvämningar, ras och skred ligger högt för området i relation till andra delar av Sverige. Ett småbrutet sprickdalslandskap strålar in från Göta älvs mynning där bebyggelse och infrastruktur expanderat. I dalgångarna finns gamla finsediment och kraftigt meandrande åar som ger likartade förutsättningar för både översvämning och skred som längs Göta älvdalen, vilket motiverat riskområdets avgränsning. Området längs Göta älv hanteras redan som ett riskområde för skred och översvämning. Göta älvdalen är ett av de mest skredkänsliga områdena i Sverige. Längs Göta älv bedöms klimatförändringen innebära att ca 25 procent av redan skredriskkarterade områden kommer att få en högre risknivå fram till år 2100, om inte åtgärder vidtas.

Precis som rapporten förespråkar är förebyggande åtgärder högst angelägna att vidta redan idag. Därför är det oerhört viktigt att ta ytterligare steg för att skydda Göteborg mot klimathotet, särskilt vid älvkanterna och andra hotade områden i staden. Klimatkatastrofen kommer att drabba oss som lever idag. Inte bara våra barnbarn. Översvämningar kan leda till personligt lidande och mångmiljardbelopp i kostnader för samhället. Klimatet väntar inte; vi måste agera nu.

Jämfört med många andra länder är Sverige relativt förskonat från allvarliga översvämningar.² Översvämningar inträffar dock även i Sverige och enligt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ökar frekvensen.³ I och med klimatförändringen

¹ https://www.sgi.se/globalassets/klimatanpassning/ru_riskomraden_slutrapport_final_210528_tillganglig_slutversion_ny.pdf.

² MSB (2014). Kommunernas kostnader för att förebygga översvämningar, En skattning för 2012, MSB80, <https://rib.msb.se/filer/pdf/27988.pdf>.

³ MSB (2011). Identifiering av områden med betydande översvämningensrisk – Steg 1 i förordningen (2009:956) om översvämningensrisker – preliminär riskbedömning, <https://rib.msb.se/Filer/pdf/5C26194.pdf> (hämtad 19-12-19).

väntas dessutom en allt större variation gällande vädret, med både torka och extrem nederbörd.

För att skydda Göteborg mot översvämningar och stigande hav behövs yttre skyddsportar. Klimatförändringarna gör att vi kan förvänta oss fler dagar med extremväder och en höjd havsnivå. Därför bör yttre portar finnas på plats när de behövs.

Göteborg ligger vid den lägsta punkten vid Göta älv. Det gör staden extra utsatt. Sannolikt kommer havsnivån att höjas upp emot 1 meter under detta århundrade. Men det kan också bli så att nivån höjs ännu mer. Göteborg hotas främst från tre håll: av kraftig nederbörd uppfifrån, höga vattenflöden i Göta älv och kraftiga västvindar som pressar upp vattenståndet från havet. Staden behöver skyddas på både kort och lång sikt.

På längre sikt är yttre portar nödvändiga. Hårdast drabbas delar av centrum närmast hamnen, Centralstationen, Nordstan och Gullbergsvass, men också andra områden som Backaplan och stora delar av Lindholmen riskerar att fyllas av vatten om åtgärder inte görs i tid.

Det är dyrt att genomföra klimatanpassningsåtgärder, men inte om man jämför med vad det kostar att låta bli. Flera städer och länder har drabbats hårt av översvämningar, senast Pakistan. Det senaste stora skyfallet som drabbade Sverige var i Gävle 2021. Kostnaderna för kommunen uppgick till 335 miljoner medan kostnaderna för försäkringsbolagen uppgick till 1 miljard. Vi vet att det krävs stora investeringar för att skydda våra städer. Och det är mycket bättre att lägga pengar på att ordna skydd innan det blir översvämningar än att stå med förstörda byggnader och infrastruktur och stora kostnader för återuppbyggnad.

Det största hindret för att få yttre portar på plats är finansieringen. Det handlar om stora investeringar. Tidiga beräkningar visar på kostnader uppemot 15 miljarder kronor. Enligt Göteborgs stads nuvarande uppskattningar är det nödvändigt att ha yttre portar på plats senast 2070. I likhet med att staten finansierar nya slussar vid Trollhättan för att Vänersjöfarten ska kunna fortsätta borde också portar mot havet i Göta älv ligga i statens intresse. Uppförandet av skyddsportar skulle skydda, förutom privata och kommunala intressen, flera riksintressen, statliga anläggningar och nationellt viktig infrastruktur – inte minst Göteborgs hamn. Göteborgs hamn står för en väsentlig del av både vår utrikeshandel och vår varuförsörjning och är central för att kunna ta emot utländsk hjälp i händelse av en kris eller konflikt. Göteborgs hamn är inte bara viktig för Sverige. Hamnen är viktig för såväl Norge som Finland då Göteborgs hamn är den enda hamnen i Skandinavien som tar emot direktanlöp med containerfartyg från Asien.

Det innebär att Göteborgs hamn vid översvämning eller skred skulle kunna skära av såväl vår egen som våra grannländers handel och varuförsörjning samt vår förmåga att ta emot utländsk hjälp. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har indikerat att skyddsportarna skulle kunna vara av allmänt intresse för totalförsvaret enligt 3 kap. 9 § miljöbalken samt eventuellt anses vara samhällsviktig verksamhet.

Därför bör frågan om statens ansvar för finansiering och genomförande av yttre portar utredas skyndsamt.

Nicklas Attefford (MP)

Janine Alm Ericson (MP)

Emma Nohrén (MP)

Jan Riise (MP)